

Η Αγροτική Τράπεζα (έργο του Χριστόφορου Μελλιδη)

Παρατηρώντας το κτίριο της πρώην Αγροτικής Τράπεζας Σερρών

Γράφει η Λίλα Θεοδωρίδου, αρχιτέκτων

Δύο παλιές φωτογραφίες

Στο δυτικό άκρο της οδού Μεγάλων Ταξιαρχών (νυν Νικολάου Πλαστήρα) δεσπόζει το πρώην κτίριο της Αγροτικής Τράπεζας. Δύο παλιές φωτογραφίες του που περιέπεσαν στην αντίληψή μου με γοήτευσαν αμέσως. Αποτέλεσαν αφορμή για σκέψεις. Στην πρώτη η έμφαση δίνεται στα υποζύγια και στα κάρα μπροστά από το κτίριο και στο βάθος η ανοικοδομούμενη περιοχή της Καλλιθέας. Στη δεύτερη αγρότες με τις τραγιάσκες και τα γιλέκα τους ποζάρουν σοβαροί μπροστά από το ίδιο κτίριο. Οι σιλουέτες τους ξεπηδούν ανάμεσα από τις αγελάδες που τους συνοδεύουν. Κοιτούν όλοι τους τον φακό, εκτός από τον ντυμένο με λευκό κοστούμι κύριο, που κατευθύνεται προς το κτίριο. Ο καιρός είναι καλός. Ο δρόμος μπροστά τους είναι σκυρόστρωτος, ελαφρά κατηφορικός και κακοπαθημένος. Το κτίριο όμως είναι νεόδμητο και επιβλητικό. Είναι το κτίριο της Αγροτικής Τράπεζας Σερρών, η δε σύναξη των αγροτών υποδηλώνει τη λειτουργία του. Είναι πιθανόν Τρίτη, ημέρα της ζωαγοράς στην πόλη και οι αγρότες «κατέβηκαν» στο παζάρι; Ή προσήλθαν σε μια συγκέντρωση διαμαρτυρίας, σε ένα συλλαλητήριο;

Πότε ακριβώς τραβήχτηκαν αυτές οι φωτογραφίες

Πότε ακριβώς τραβήχτηκαν αυτές οι φωτογραφίες μού είναι άγνωστο. Για την πρώτη πιθανολογώ το 1931, όταν άρχισε να χτίζεται η Καλλιθέα, για τη δε δεύτερη μετά το 1935, όταν η νεοϊδρυθείσα Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος αγόρασε αντί 1.250 εκ. δρχ. ένα προϋπάρχον (στη θέση αυτή) κτίριο γραφείων της Ενώσεως

Γεωργικών Συνεταιρισμών Σερρών (ΕΓΣΝΣ), το μετασκεύασε, το επέκτεινε και άρχισε αμέσως να το χρησιμοποιεί ως γραφεία της.

Η συνένωση δύο οικοπέδων και η μετασκευή του κτιρίου της ΕΓΣΝΣ

Σε πρώτη φάση στο δισγωνιαίο οικόπεδο 10/4, που ανήκε αρχικά στη Μαρία χήρα Στεργίου Γάνου από την οποία πουλήθηκε στον Θεόδωρο Θ. Θεοδωρίδη και περίπου έναν μήνα μετά στην ΕΓΣΝΣ (αρ. 4192/4.4.1930 συμβόλαιο), ανεγέρθηκε διώροφη οικοδομή με υπόγειο, όπου στέγασε για λίγο τα γραφεία της Ενώσεως.

Σε δεύτερη φάση, το οικόπεδο 10/4 (μαζί με το προαναφερθέν κτίσμα της ΕΓΣΝΣ) ενώθηκε με το κενό συνεχόμενο οικόπεδο 10/5 επιφάνειας 253.27 τ.μ., ο αρχικός τίτλος του οποίου είχε εκδοθεί στο όνομα του ευπόρου εμπόρου των Σερρών Δημητρίου Αλεξανδρίδη, από τον οποίον το κληρονόμησε η κόρη του Ευπραξία συζ. Δημ. Σταμούλη και το πούλησε (με το αρ. 33170/14.7.1934 συμβόλαιο) στην Αγροτική Τράπεζα για 63.660 δρχ.

Τα δύο συνεχόμενα οικόπεδα έδωσαν τον απαραίτητο οικοπεδικό χώρο ώστε να αναπτύξει η Τράπεζα ένα σύγχρονο για την εποχή τραπεζικό κτίριο, σηματοδοτώντας την παρουσία της στην πόλη μ' ένα επιβλητικό ιδιόκτητο κτίριο, όπως ακριβώς είχε κάνει 10 χρόνια νωρίτερα η Εθνική Τράπεζα στην πλατεία Ελευθερίας.

Η επιλογή της τοποθεσίας δεν ήταν τυχαία. Την πυκνή παρουσία τραπεζικών καταστημάτων τη δεκαετία του '30 συμπλήρωνε το υποκατάστημα της Τράπεζας Αθηνών λίγο παρακάτω στην πλατεία Δήμητρας (σε νοικιασμένο νεόδμητο κατάστημα ιδιοκτησίας αδελφών Περδικάρη), αλλά και το υποκατάστημα της Τράπεζας

Επάνω: Άποψη του κτιρίου. Στο βάθος ανοικοδομούμενη η Καλλιθέα. Κιγκλιδώματα διαφορετικά από τα σημερινά. Δίπλα: Μετά την προσθήκη. Αλλαγές στο στηθαίο της εγκιβωτισμένης στέγης και τσιμεντένια πετάσματα (ιστορικό αρχείο ΠΙΟΠ)

της Ελλάδας σε επίσης νοικιασμένο κατάστημα στην οδό Βασιλείου Βουλγαροκτόνου.

Η μετασκευή και επέκταση του κτιρίου της ΕΓΣΝΣ

Στην τεχνική έκθεση που συνέταξε ο μηχανικός της Τράπεζας και συνόδευε την αίτηση στο γραφείο Νομομηχανικού Σερρών για τη χορήγησης άδειας επεκτάσεως και διαρρυθμίσεων (αρ. αδείας 847/27.09.1934) αναφέρεται ότι η προϋψισταμένη οικοδομή της Ενώσεως Γεωργικών Συνεταιρισμών ήταν μεν εκ μπετόν αρμέ, αλλά θα απαιτούνταν εργασίες κατασκευής δύο επιπλέον πατωμάτων, κατασκευή κιγκλιδωμάτων, διόρθωση κουφωμάτων και γενικά «πάσαν επισκευήν πηγάζουσαν εκ της διαρρυθμίσεως του κτιρίου και μετατροπήν αυτού εις τραπεζικόν κατάστημα». Ταυτόχρονα στην ίδια τεχνική έκθεση περιγράφεται η νέα οικοδομή, που θα περιλάμβανε κατοικίες για τον διευθυντή και υποδιευθυντή στον όροφο (πρακτική πολύ διαδεδομένη κατά τον μεσοπόλεμο) και δίνονταν στοιχεία και για το κόστος της νέας οικοδομής (360 χιλ. δρχ.), αλλά και των μεταρρυθμίσεων της υφισταμένης (405 χιλ. δρχ.).

Ποια είναι τα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά του κτιρίου;

Πρόκειται για ένα επίμηκες κτίριο με την κύρια όψη κατά μήκος της σημερινής οδού Νικολάου Πλαστήρα (παλαιότερα οδός Μεγάλων Ταξιαρχών), όπου διαμορφώνεται η κύρια και μια δευτερεύουσα είσοδος (κλειστή σήμερα για το κοινό), που αρχικά οδηγούσε στην κατοικία του διευθυντή στον όροφο. Η όψη διαρθρώνεται σε τρεις οριζόντιες ζώνες: βάση με επίχρισμα τύπου artificiel με οριζόντιες σκοτίες, κυρίως κορμό, επίστεψη που τονίζεται με μικρό γείσο που διατρέχει όλο το κτίριο και κτιστό στηθαίο περιμετρικά της εγκιβωτισμένης στέγης. Τα παράθυρα είναι χωρίς περιθώρια και ενώνονται ανά δύο με το ενιαίο μαρμάρινο κατωκάσι της ποδιάς τους. Εντυπωσιακό στοιχείο της πρόσοψης τα τρία έρκερ (κτιστές προεξοχές) που προσδίδουν πλαστικότητα στον όγκο. Το κεντρικό έρκερ της οδού Ν. Πλαστήρα είναι το μεγαλύτερο σε μέγεθος και τονίζει την κύρια είσοδο. Η στενή πλευρά, προς το ανατολικό μικρό πλάτωμα που δημιουργεί η συνάντηση τριών δρόμων, τονίζεται με δύο τρόπους: πρώτον, με την υποχώρηση του ισογείου και τη δημιουργία μικρής στοάς με τρεις στιβαρούς πεσσούς και δεύτερον, με δύο ασκεπείς εξώστες στον όροφο, τα κτιστά στηθαία των οποίων κοσμούνται με διάτρητα τσιμεντένια πετάσματα, δημοφιλή στην αρχιτεκτονική δημοσίων κτιρίων της ίδιας εποχής. Μικρότεροι ασκεπείς εξώστες με όμοια πετάσματα κοσμούν τις πλάγιες πλευρές της στοάς.

Γιατί τραβήχτηκε αυτή η φωτογραφία;

Ας επανέλθουμε όμως στη δεύτερη φωτογραφία. Γιατί τραβήχτηκε; Γιατί χρησιμοποίησε το κτίριο ο φωτογράφος ως φόντο της ανθρώπινης παρουσίας; Βρέθηκε τυχαία εκεί ή πήγε με σκοπό τη φωτογράφηση; Τι κάνουν εκεί οι αγρότες; Ίσως δεν θα μάθουμε ποτέ. Ίσως δεν ενδιαφέρει καν να μάθουμε. Μας αρκεί αυτή η κρυσταλλωμένη στον χρόνο στιγμή της λήψης, όπου το αστικό περιβάλλον συναντάται με την αγροτική ενδοχώρα, όπου το κτίριο, ζώα και άνθρωποι συνυπάρχουν σε μια ξεχωριστή συγκυρία. Επιφανειακή ηρεμία, αλλά και μια υποβόσκουσα ένταση, κάτι απροσδιόριστα ανησυχητικό. Αγρότες και Αγροτική Τράπεζα, αγροτισμός, τραπεζική πίστη, παραδοσιακή και νεωτερική κοινωνία, στριμώχνονται στο καδράρισμα αυτής της ιδιαίτερης φωτογραφικής λήψης!

Ο μεταβατικός χαρακτήρας της εποχής είναι έκδηλος και στη μορφολογία του κτιρίου. Απλό, αυστηρό, μονοχρωματικό, με ελάχιστα κλασικιστικά στοιχεία, το κτίριο της Τράπεζας απηχούσε το κλίμα της εποχής του. Μια εποχή υποχώρησης του κλασικισμού και ανάδυσης του μοντερνισμού. Σχεδιασμένο σ' αυτήν την εποχή μετάβασης το κτίριο ισορροπεί ανάμεσα στις δύο τάσεις, διατηρώντας την κομψότητα και το γενικότερο ύφος του κλασικισμού, τη μονοχρωμία και τα ανοίγματα χωρίς περιθώρια του μοντερνισμού.

Οι καιροί άλλαξαν. Το τοπόσημο παραμένει

Το 1970 πραγματοποιήθηκαν εργασίες γενικής επισκευής και επέκτασης (ισογείου και υπογείου) προς τον εσωτερικό ακάλυπτο χώρο (αρ. αδείας 496/1970). Το κτίριο κηρύχτηκε διατηρητέο με απόφαση του Υπουργού Μακεδονίας και Θράκης (ΦΕΚ 637/Δ'/27.07.1997).

Σήμερα, σχεδόν 90 χρόνια μετά, το κτίριο της Αγροτικής Τράπεζας στέκει πάντα εκεί, το ίδιο στιβαρό και διακριτικό, απλό και κομψό, διατηρώντας στο ακέραιο το εξωτερικό κέλυφος που απέκτησε το 1934. Ανήκει τώρα σε άλλη Τράπεζα. Η σύνδεσή του με τον αγροτικό κόσμο έχει ξεθωριάζει. Εξακολουθεί όμως να αποτελεί, ως διατηρητέο, ένα ισχυρό τοπόσημο της πόλης, αν και έχουν μηδενιστεί οι πιθανότητες να πιάσει ο φωτογραφικός φακός ανάλογες λήψεις. Οι καιροί άλλαξαν.

Ευχαριστίες: Ευχαριστώ πολύ τις κκ Παπαδήμα Μαρία και Χατζηνταή Χριστίνα και ιδιαίτερα την παλιά φοιτήτρια μου Δαμασκηνού Αθανασία για τη βοήθεια τους στον εντοπισμό αρχειακού υλικού από το Ιστορικό Αρχείο της ΑΤΕ (νυν Τράπεζα Πειραιώς).